

Фомічов К.С.,
кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

УДК 340

DOI 10.32782/2663-5666.2023.2.9

РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Вступ. На сьогоднішній день, зберігається тенденція зростання ролі держави при забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, особливо це стосується осіб з інвалідністю, які потребують соціальної захищеності. Саме держава в особі її органів та посадових осіб створює належні умови щодо забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян, в тому числі і при реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю. Безумовно, розвиток норм матеріального права, так і процесуально-процедурного в нашій країні, за останні роки прогресував, впливав на процеси удосконалення як суспільства доволу так і на вдосконалення діяльності щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні. Також, в останні роки, було проведено величезний обсяг роботи в системі апарату держави щодо здійснення та реалізації адміністративних процедур в реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, тому вважаємо за необхідним дослідити роль адміністративних процедур, які мають вплив в даному напрямі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематикою реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, а також адміністративно-правовим напрямом даного питання займалася значна кількість науковців, зокрема: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, О. Безпалова, Ю. Битяк, В. Галуцько, В. Гарашук, І. Голосниченко, О. Джафарова, О. Дрозд, О. Єщук, Г. Зубко, Д. Кіблик, Т. Коломоєць, В. Кондратенко, Н. Коробенко, Д. Кошиков, А. Маркіна, Р. Мельник, Р. Миронюк, Н. Лесько, В. Нагорна, Н. Нижник, О. Паровишник, Д. Перверзев, Є. Соболев, М. Чічкань, Л. Шумна та інші.

Мета статті полягає у здійсненні характеристики адміністративних процедур, які мають вплив на реалізацію державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, шляхом розкриття понятійного апарату та наукових поглядів вчених.

Виклад основного матеріалу. Основним завданням адміністративної реформи є розвиток процедурно-процесуального законодавства. Актуальним залишається створення впорядкованої та високорозвиненої системи органів державного управління, структурні органи якої належним чином забезпечуватимуть та гарантуватимуть захист прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина. Об'єктом нашого дослідження є розкриття ролі адміністративних процедур, які застосовуються при реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю. Таким чином, на наш погляд, першочергово слід зупинитися на наукових поглядах вчених щодо дефініції «адміністративна процедура».

Передусім звернемо увагу, що саме слово «процедура» походить від латинського «procedo», що означає «проходжу, просуваюся» [1, с. 151; 2, с. 289]. В нашій країні даний термін був запозичений шляхом французько-мовного перетворення однієї синтаксичної конструкції в іншу. Термін «процедура» з лексичної точки зору визначається як офіційна або звичайна процедура проведення, виконання або реєстрації речі тривало, послідовно.

Що стосується тлумачення терміну «адміністративні процедури», то слід зазначити, що вчені-адміністративісти та фахівці в інших галузях права не мають єдиної думки щодо даного питання.

Наприклад, І.В. Бойко звертає увагу на те, що категорія «адміністративна процедура» й інші, пов'язані з нею, не є «усталеними» для адміністративно-правової науки. Хоча останнім часом «у науковій і навчальній літературі досить часто використовується цей термін. Завдання науковців – розробити концепцію розуміння правових категорій, які б сприймалися науковцями щодо їхнього змістовного наповнення і стали підґрунтям для розробки відповідних законопроектів. Слід констатувати

відсутність серед науковців-адміністративістів єдиного розуміння поняття «адміністративна процедура», іншого їх змістовного наповнення. І, як наслідок, неспроможність законотворця розробити «законопроект про адміністративну процедуру, зрозумілий тим, стосовно кого його норми будуть спрямовувати свою дію» [с. 3, с. 7; 4, с. 56].

В свою чергу, один з першодослідників адміністративних процедур в Україні став В.П. Тимошук. У своїх дослідженнях автор під адміністративною процедурою розуміє офіційно встановлений законом порядок розгляду та вирішення адміністративними органами індивідуальних справ, спрямований на прийняття адміністративного акта або укладення адміністративного договору. При цьому, адміністративна процедура та адміністративний процес є самостійними гарантіями захисту прав та законних інтересів приватних осіб, а також різними складовими частинами адміністративного права [5, с. 58; 6, с. 171].

У навчальному посібнику «Основи адміністративного судочинства та адміністративного права» за загальною редакцією Р.О. Куйбіди та В.І. Шишкіна «адміністративна процедура» розкривається—це встановлений законодавством порядок вирішення адміністративними органами індивідуальних адміністративних справ. Оскільки ця діяльність здійснюється публічною адміністрацією з використанням владних повноважень та з урахуванням публічних інтересів, їхньою ознакою є публічність, а також індивідуальний характер, оскільки рішення в справі стосується конкретних фізичних або юридичних осіб» [4, с. 59; 7, с. 174].

Ю. Ю. Басова у своїх наукових працях під адміністративними процедурами пропонує розуміти встановлений адміністративно-правовими нормами послідовний порядок правозастосовної діяльності публічної адміністрації щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ, результатом якої є прийняття адміністративного акта або укладення адміністративного договору [1, с. 153; 8, с. 123].

Т.О. Коломоєць і Д.С. Астахов зауважують, що у переважній більшості сучасних наукових і публіцистичних джерел адміністративна процедура розглядається як «встановлений законодавством (у даному випадку – адміністративним) порядок вирішення суб'єктами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ. Вона здійснюється не всіма суб'єктами пу-

блічної адміністрації і не щодо всього предмету адміністративно-правового регулювання» [4, с. 59; 9, с. 68-69].

М.В. Джафарова адміністративну процедуру розглядає як офіційно встановлений порядок прийняття та виконання суб'єктами відповідних адміністративно-правових відносин управлінського рішення чи акта та порядок вчинення адміністративних й організаційних дій (заходів) з метою реалізації й забезпечення прав, свобод, законних інтересів громадян. На думку вченої, таке визначення дає можливість розмежувати індивідуальні адміністративні акти, що опосередковують відносини органів виконавчої влади з фізичними і юридичними особами, які регулюються адміністративно-процесуальними нормами, та інші управлінські акти, що регламентуються матеріальними нормами [6, с. 172; 10, с. 11].

Розглянувши наукові погляди вчених ми можемо зробити висновок, що під категорією «адміністративні процедури» необхідно розуміти сукупність послідовно здійснюваних уповноваженим на те органом процедурних дій правового характеру щодо розгляду та вирішення ними індивідуальних адміністративних справ, шляхом прийняття адміністративного акту, задачею якого є належна реалізація та захист прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Відповідно, предметом нашого дослідження є розкриття ролі адміністративних процедур в реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, тому доречним є з урахуванням вищезазначеного охарактеризувати категорію «адміністративні процедури» саме в даній сфері.

Тому, досліджуючи дану проблематику ми погоджуємося з позицією І.М. Ткаченко, що ключовими моментами у сфері «Адміністративних процедур захисту прав осіб з інвалідністю як напрямку реалізації соціальної функції держави» є формування цілісного уявлення про саму систему адміністративних процедур закріплених у діючому законодавстві щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю. Авторка слушно зазначила, що ключовими аспектами у визначеній сфері є підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом у 2014 році стимулювало розвиток національної системи законодавства (у широкому його розумінні) у сфері захисту прав осіб з інвалідністю – перетворивши його на найбільш акцентований аспект реалізації соціальної функції держави;

система забезпечення прав осіб з інвалідністю надзвичайно складна, враховуючи низку факторів як наприклад неоднорідність правового статусу учасників цих правовідносин за категоріями, різні адміністративно-процедурні порядки надання окремих видів адміністративних послуг тощо; профільним органом державної влади у сфері захисту прав осіб з інвалідністю як напрямку реалізації соціальної функції держави є Міністерство соціальної політики України та його підрозділи на місцях; в умовах децентралізації відбувається перерозподіл повноважень щодо здійснення адміністративних процедур на місцях на користь органів та посадових осіб об'єднаних територіальних громад; система адміністративних процедур захисту прав осіб з інвалідністю потребує подальшої належної класифікації [11, с. 124].

Також авторкою класифіковано адміністративні процедури щодо захисту прав осіб з інвалідністю, з точки зору реалізації соціальної функції держави, а саме:

-за часом (тривалістю) правовідносин їх можливо поділити на: єдиноразові; тимчасові (короткострокові); постійні; періодичні;

-за стадіями у системі правовідносин: набуття (призначення) інвалідності; надання адміністративної послуги у сфері захисту прав осіб з інвалідністю; припинення (позбавлення) статусу особи з інвалідністю;

-за виключністю компетенції щодо провадження адміністративної процедури на: виключна компетенція Міністерства соціальної політики України; виключна компетенція органів у сфері соцзахисту обласних, Київської міської державних адміністрацій та Автономної республіки; виключна компетенція профільних підрозділів та їх посадових осіб у складі місцевих органів публічної влади (райдержадміністрацій, об'єднані територіальні громади);

-за кількістю суб'єктів із числа органів публічного управління на: адміністративні процедури, що належать до компетенції одного правозастосовчого органу; адміністративні процедури, що належать до компетенції двох і більше правозастосовчих органів [11, с. 124-125].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, на підставі проведеного дослідження ми можемо визначити основну роль адміністративних процедур в реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, зокрема:

- адміністративні процедури в реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності

осіб з інвалідністю є вагомим підґрунтям для формування належних та ефективних, практично сформованих механізмів щодо здійснення управлінських дій державними органами з метою максимального й ефективного забезпечення прав, свобод та законних інтересів даної категорії осіб;

- адміністративні процедури в реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю являються складними і потребують нормативно-правового закріплення, а саме чітко встановленого алгоритму дій при розгляді та вирішенні конкретних справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Юрійчук І. Правове поняття адміністративних процедур.. *Підприємництво, господарство і право*. Випуск №5. 2018. С. 151-156.
2. Шкільний словник іншомовних слів; Укладач О. Давидова. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 432 с.
3. Бойко І. Базові категорії права адміністративних процедур. *Адміністративна процедура: особливості формування української концепції* : Матеріали доповідей учасників Круглого столу, (м. Харків, 15 вересня 2017 р.). Харків, 2017. С. 7-13.
4. Шарая А.А. «Адміністративна процедура» як базова категорія для з'ясування сутності адміністративно-процедурного права. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 32 (71) № 4. 2021. С. 55-62.
5. Тимошук В.П. Адміністративні акти : процедура прийняття та припинення дії : монографія. Київ : Кокус-Ю, 2010. 296 с.
6. Погребняк О. Г. Визначення окремих категорій адміністративних процедур державної реєстрації актів цивільного стану із урахуванням законодавчих перетворень. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Випуск № 4. 2019. С. 170-173.
7. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посібник / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. Київ : Старий світ, 2006. 576 с.
8. Басова Ю. Ю. Теоретико-правовий аналіз поняття «адміністративна процедура». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Том 1. Випуск № 11. 2014. С. 121-123.
9. Коломоєць Т. О., Астахов Д. С. Кодифікація адміністративно-процедурного законодавства України : монографія. Запоріжжя : Запорізь. нац. ун-т, 2011. 230 с.
10. Джафарова М.В. Адміністративні процедури прийняття та реалізації управлінських рішень органів внутрішніх справ у відносинах з населенням : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2008. 20 с.
11. Ткаченко І.М. Загальна характеристика формування передумов становлення нормативно-правового регулювання адміністративних процедур захисту прав осіб з інвалідністю як напрямку реалізації соціальної функції держави. *Наукові записки. Серія: Право*. Випуск №9. 2020. С. 121-125.

Фомічов К.С. РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У статті досліджено роль адміністративних процедур в процесі реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю, шляхом аналізу наукових поглядів стосовно даної категорії.

Вказано, що основним завданням адміністративної реформи є розвиток процедурно-процесуального законодавства. Актуальним залишається створення впорядкованої та високорозвиненої система органів державного управління, структурні органи якої належним чином забезпечуватимуть та гарантуватимуть захист прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина.

Зазначено, що зберігається тенденція зростання ролі держави при забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, особливо це стосується осіб з інвалідністю, які потребують соціальної захищеності.

Акцентовано увагу, що питанням адміністративної процедури було присвячено вагомому частину праць вчених-адміністративістів. З урахуванням аналізу наукових поглядів сформульовано власне бачення категорії «адміністративні процедури». Запропоновано під терміном «адміністративні процедури» розуміти сукупність послідовно здійснюваних уповноваженим на те органом процедурних дій правового характеру щодо розгляду та вирішення ними індивідуальних адміністративних справ, шляхом прийняття адміністративного акту, задачею якого є належна реалізація та захист прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

У ході дослідження зазначено, що адміністративні процедури в процесі реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю

Являються вагомим підґрунтям для формування належних та ефективних, практично сформованих механізмів щодо здійснення управлінських дій державними органами з метою максимального й ефективного забезпечення прав, свобод та законних інтересів даної категорії осіб.

Наголошено, що адміністративні процедури в реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю являються складними і потребують нормативно-правового закріплення, а саме чітко встановленого алгоритму дій при розгляді та вирішенні конкретних справ.

Ключові слова: адміністративні процедури, права і свободи людини, інвалідність, соціальна захищеність, державна політика, процедурно-процесуальне законодавство.

Fomichov K.S. THE ROLE OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES IN THE PROCESS OF IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF SOCIAL SECURITY FOR PERSONS WITH DISABILITIES

The article examines the role of administrative procedures in the process of implementation of state policy in the field of social protection of persons with disabilities, by analyzing scientific views regarding this category.

It is noted that the main task of the administrative reform is the development of procedural legislation. The creation of an orderly and highly developed system of state administration bodies, whose structural bodies will properly ensure and guarantee the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of a person and a citizen, remains relevant.

It has been updated that the tendency of the state's role in ensuring the rights and freedoms of a person and a citizen continues, especially for persons with disabilities who need social protection.

It is emphasized that a significant part of the works of administrative scientists was devoted to the issue of administrative procedure. Taking into account the analysis of scientific views, the own vision of the category "administrative procedures" was formulated. It is proposed that the term "administrative procedures" should be understood as a set of procedural actions of a legal nature, carried out consistently by the authorized body, regarding the consideration and resolution of individual administrative cases by adopting an administrative act, the task of which is the proper implementation and protection of the rights, freedoms and legitimate interests of individuals and legal entities.

In the course of the study, it was noted that administrative procedures in the process of implementing state policy in the field of social security for persons with disabilities

They are a strong basis for the formation of proper and effective, practically formed mechanisms for the implementation of management actions by state bodies with the aim of maximally and effectively ensuring the rights, freedoms and legitimate interests of this category of persons.

It is emphasized that administrative procedures in the implementation of state policy in the field of social protection of persons with disabilities are complex and require normative and legal consolidation, namely a clearly established algorithm of actions in the consideration and resolution of specific cases.

Key words: administrative procedures, human rights and freedoms, disability, social security, state policy, procedural and procedural legislation.